

voluntatis, juxta nostram sententiam, non tollere libertatem, quia supponit conditionatam præscientiam, quamvis talis voluntas prædefinitiva non includatur in objecto illius scientiæ; ergo idem dici poterit in præsentem. Respondeo argumentum hoc efficaciter retorqueri ad hominem contra auctores alterius opinionis; ipsi enim dicunt volitionem prædefinitivam auferre libertatem, non obstante præscientia conditionata; ergo multo magis id dicere debent de hac voluntate, per quam Deus concurrat, si est voluntas absoluta talis actus; nam est eadem ratio de illa, vel potius longe major. Sed nos facile respondemus negando similitudinem; nam voluntas prædefiniens nec per sese immediate efficit in humanam voluntatem, nec mutat modum operandi vel concurrendi Dei ad talem actum, ita ut ex vi illius determinationis necessario præbeat media accommodata, quibus præscit infallibiliter esse futurum talem actum, quamvis libere. Secus vero est de illa voluntate absoluta, qua dicitur Deus concurrere ad actum, quia illa per se est efficaciter operativa ad extra, et per illam mutatur modus concurrendi Dei, inclusus in objecto conditionatæ præscientiæ, vel, si illum non mutat, in ipsamet præscientia non cognoscitur talis effectus ut libere, sed ut determinate ac necessario futurus ex vi illius voluntatis Dei, ut satis declaratum est.

13. *Probatum aliud membrum assertionis. — Secundo probatur. — Confirmatur magis.* — Superest dicendum de alio membro, et probandum aliam voluntatem concurrendi non esse sufficientem rationem hujus præscientiæ. Primo, quia voluntas illa non est omnino absoluta, sed conditionem aliquam virtute includens, ut in libris de Auxiliis, ex communi Theologorum sententia, et ex modo divinæ providentiæ necessario ad constituendam actionem in potestate liberi arbitrii humani, et ut actio peccaminosa Deo non imputetur, variis modis ostendi; sed in voluntate conditionata per se sumpta non cognoscitur effectus futurus sufficienter, nisi alias cognoscatur conditio impleta, vel implenda; quia conditio ipsa suspendit efficaciam voluntatis, vel potius ipsa voluntas suam efficaciam sustinet, donec conditio impleatur; ergo. Atque hujus argumenti vis magis declarabitur secunda ratione, quæ talis est. Effectus talis voluntatis non est futurus a sola illa voluntate, sed necessarium est ut voluntas etiam humana simul se determinet ad talem effec-

tum; quia Deus per illam voluntatem non vult efficere illum effectum vel actionem se solo, sed cum cooperatione libera voluntatis humanæ, ideoque actio ad extra, quæ ab illa voluntate procedit, essentialiter dependet ab utraque voluntate; non potest ergo cognosci illa actio ut futura nisi præcognita utriusque voluntatis determinatione futura. Ergo non potest sufficienter cognosci in solo illo decreto voluntatis divinæ. Patet consequentia, quia effectus non potest præcognosci in causa, nisi illa sit sufficiens et efficax; illud autem decretum per se solum non est sufficiens causa, simpliciter loquendo, illius effectus, sed tantum in uno genere, scilicet causæ primæ. Dicitur fortasse, quando Deus definit dare concursum humanæ voluntati ad talem actum, simul in ipsa æternitate scire voluntatem humanam esse determinandam ad eundem actum, ideoque statim præscire talem effectum esse futurum. Sed imprimis hoc fortasse non ita est; nam, cum voluntas humana sit proxime libera, non tantum quoad exercitium actus, sed etiam quoad specificationem, non solum habet concursum oblatum ex parte Dei ad unum actum quem factura est, sed etiam ad plures quos hic et nunc circa tale objectum facere posset. Deus autem non offert concursum nisi per voluntatem concurrendi ad talem vel talem actum, prout libere voluntas humana cooperata fuerit; hæc enim est conditio implicite inclusa in illa voluntate; et ideo neque hoc est contra efficaciam divinæ voluntatis, quia ipsamet non vult majorem adhibere, neque magis absolute talem effectum velle; neque etiam est frustra, quia talis causa secunda ita potens et indifferens, talem etiam concursus applicationem natura sua postulat; quæ omnia in dicto libro de Auxiliis latius declaravi et ostendi. Atque hinc etiam confirmatur obiter quod intendimus, quia voluntas concurrendi ut sic, quantum est ex se, potest non habere effectum; ergo non est sufficiens ratio ut in ea cognoscatur effectus esse futurum. Unde addo ulterius, etiam respectu illius actus, qui faciendus est a tali voluntate, non esse illam sufficientem rationem cognoscendi futuritionem illius actus. Cum enim dicitur Deus, posito illo decreto, cognoscere ad quem actum voluntas humana cooperatura sit, interrogo an cognoscat esse cooperaturam ex vi et efficacia illius voluntatis divinæ de concursu præstando; et hoc dici non potest, alioqui illa voluntas Dei non esset tantum

concurrendi, sed etiam determinandi humanam voluntatem; vel an solum cognoscat Deus voluntatem humanam suo arbitrio et influxu esse determinandam ipso concurrente, quod verissimum est. Inde tamen aperte sequitur illam determinationem futuram humanæ voluntatis non cognosci a Deo in suo decreto seu voluntate concurrendi, sed aliunde; quia illa voluntas concurrendi non se habet causaliter, ut ita dicam, ad determinationem voluntatis humanæ, quatenus ab ipsa manatura est, sed tantum concomitanter; ergo non potest in illa ut in causa cognosci, quandoquidem non est ratio cognoscendi cooperationem alterius causæ, sine cujus cognitione non potest cognosci effectus esse futurum.

14. *Responsio ad prædicta. — Impugnatur.* — Dicitur fortasse, prius ratione, quam Deus habeat hoc decretum concurrendi, supponi in ipso hanc conditionatam scientiam: Si talis voluntas humana in tali occasione, etc., ad volendum expedita, habuerit concursum causæ primæ, hoc operabitur et non aliud; et ideo voluntatem concurrendi esse sufficientem rationem cognoscendi talem effectum esse futurum; quia, licet includat conditionem vel requirat concausam, jam supponit eam fore implendam seu determinandam. Respondeo primo negando simpliciter antecedens, quia Deus non tantum offert, quantum est ex parte sua, concursum ad actum quem sub conditione præscivit futurum, sed etiam ad actum quem præscit non esse futurum, ut libertas quoad specificationem integra maneat. Secundo respondetur negando consequentiam, etiam respectu illius actus quem Deus præscivit futurum esse sub dicta conditione; quia, licet tunc, posita voluntate concurrendi, Deus præsciat absolute futurum actum, tamen non ex vi solius voluntatis concurrendi, sed conjuncte cum illa præscientia determinationis humanæ, qua cognoscit effectum futurum; nam in virtute intercedit ibi ex parte subjecti hic syllogismus: Si voluntas humana habeat concursum divinum, hoc faciet; sed habebit illum ex vi decreti divini; ergo; de omni autem syllogismo verissimum est unam præmissarum per se sumptam non esse sufficientem causam veritatis consequentis. Unde adhuc explicandum superest quod intendimus, scilicet, qua ratione cognoscat Deus voluntatem humanam esse determinandam, sive nunc in absoluta scientia, sive in ea conditionata, si

ad eam recurratur. Non enim potest dici, per illam conditionatam hoc sciri ex decreto conditionato in ea incluso, quia illud tantum est decretum concurrendi, ut supponimus, quod non causaliter, sed concomitanter tantum comparatur ad voluntatem humanam respectu determinationis ejus; necessario ergo quærenda est alia ratio cognoscendi futura. Omitto vulgares alias rationes Nominalium, et aliorum, quia minus efficaces mihi videntur.

Permissionis voluntas non sufficit ut ea vi ejus cognoscatur futurum peccatum.

15. *Assertio quarta.* — Atque hinc constat, quarto et ultimo dicendum esse voluntatem permittendi peccatum, per se solam non esse sufficientem rationem ut cognoscatur peccatum esse futurum. Hoc a fortiori constat ex dictis, declaratur tamen breviter. Nam duobus modis procedere possumus: primo, supponendo Deum habere hanc scientiam conditionatam: *Si permitto Adam hic et nunc peccare, peccabit*; vel nulla supposita tali scientia, vel potius supponendo Deum non habere illam. Juxta hanc posteriorem modum, probatur facile conclusio ex dictis, quia voluntas permittendi duo includit: unum est propositum non impediendi peccatum, nec dandi auxilium efficax, seu determinationem omnimodam ad oppositum actum, seu ad vitandum peccatum; aliud est decretum concurrendi ad positivum actum voluntatis, quo peccatum libere ac voluntarie fit; suppono enim nunc peccatum non fieri sine actu positivo, etiamsi sit peccatum omissionis, saltem moraliter loquendo. Ratione prioris partis, non potest futurum peccatum cognosci in sola permissione, ut late ostendi, libr. 2 de Auxiliis, cap. 5, num. 16 et sequentibus, et ideo solum declaratur breviter. Quia vel illud auxilium efficax est aliqua prædeterminatio physica, et hæc non est necessaria ad vitandum peccatum, imo nec possibilis, si libere vitandum est, aut etiam si homini imputatur quod illud non evitet, ut in prædicto libro de Auxiliis sæpius ostendi; ergo in negatione hujus determinationis non potest cognosci futurum peccatum; aut illud auxilium est aliqua vocatio, excitatio, aut specialis protectio Dei tempore congruo, et hæc (sive sit necessaria ad vitanda singula peccata, sive non, de quo nunc non disputo) non est efficax absque præscientia conditionata, ut pro-

batum est in lib. 3 de Auxiliis; nunc autem loquimur absque præsuppositione talis scientiæ; quid enim sentiendum sit, illa supposita, statim dicemus. De altera vero parte, scilicet, de voluntate concurrenti, jam generaliter dictum est, et illa omnia a fortiori locum habent in actibus malis, quia voluntas humana non est ex se determinata ad illos faciendos, sed indifferens, nec Deus ex vi voluntatis concurrenti determinat illam. At vero, supposita prædicta scientia conditionali, et adjuncta voluntate permittendi peccatum, manifestum est evidenter inferri et cognosci peccatum esse futurum; nam inferitur ex propositione conditionata, quæ vera esse supponitur, cum veritate antecedentis seu conditionis. Talis vero cognitio non est in sola voluntate permittendi, supponiturque aliam rationem cognoscendi liberam determinationem voluntatis humanæ, ut a fortiori ex dictis constat.

16. *Solvuntur rationes pro opposita sententia.* — Ad fundamentum contrariæ sententiæ, solutio constat ex dictis, quod etiam latius tractavi in dicto opere de Auxiliis, ubi libr. 2, cap. 7, ex professo declaravi non esse necessarium ad perfectionem providentiæ divinæ, ut omnes actus humanos in particulari præfiniat, neque in malis actibus id decere divinam bonitatem; in bonis vero id facit Deus juxta rei vel finis exigentiam pro suo arbitrio et sapientia. In c. autem 3 ejusdem l. 2, n. 11, et sequentibus, et in cap. 15, libr. 1, fuse declaravi quomodo voluntas Dei, qua vult concurrere cum humano arbitrio, virtute includat conditionem, et quoad causalitatem concomitanter se habeat cum humano arbitrio. Ex quibus principiis ostendimus hanc voluntatem per se non esse sufficientem rationem cognoscendi effectum futurum. Et ex eisdem respondetur in forma, ad prædictum fundamentum, hanc voluntatem esse efficacem quantum est ex parte Dei ad concursum præstandum, altera causa cooperante, non vero absolute et simpliciter ad ponendum effectum, quia non est absoluta voluntas ut effectus sit, sed cum hac conditione: Si voluntas humana sese ad illam accommodaverit. Neque etiam est voluntas efficax accommodandi seu determinandi ipsammet voluntatem humanam, sed quoad hoc concomitanter se habet. Unde ad aliam argumentandi formam respondeo, hanc causalem: *Res futura est, quia Deus voluit eam fore*, in his quæ ex sola Dei causalitate futura sunt, veram simpliciter

esse; in his vero quæ non a solo Deo, sed etiam a cooperante libero arbitrio futura sunt, imprimis non est vera de omnibus futuris contingentibus, nam in actibus peccaminosis falsum est dicere: *Antichristus persequetur Ecclesiam, quia Deus voluit ut id faceret*, quia Deus non id voluit, sed permisit; nec tamen verum est dicere id fore quia Deus id permisit, quia etiam voluntas permittendi non est causa talis effectus, sed solum non impedit illum. In bonis autem actibus erit vera illa causalis, præsertim propter voluntatem Dei præfinientem, ubi hæc intercedit; vel etiam propter voluntatem inducendi et juvandi hominem ad hos actus; nam in causa etiam consulenti humana vere dicimus: *Joannes hoc voluit, quia Petrus consuluit*, quamvis consilium non sit causa adeo efficax, ut in eo posset infallibiliter cognosci alterum fuisse consensurum. Ratione autem voluntatis concurrenti illa causalis est vera, si dicat causam tantum in uno ordine, scilicet causæ primæ, non vero si dicat causam adæquatam simpliciter in omni genere, neque etiam si dicat causam prædeterminantem aliam causam; et ideo causalis illa, in eo sensu quo vera est, non sufficit ut in solo antecedenti infallibiliter cognoscatur consequens esse futurum.

CAPUT VII.

REALEM AC ÆTERNAM PRÆSENTIAM SEU COEXISTENTIAM CUM DEO NON CONVENIRE REBUS CREATIS, NEQUE IN EA FUNDARI POSSE SCIENTIAM FUTURORUM CONTINGENTIUM.

1. *Quomodo loquatur S. Thomas in hac re, et qua occasione.* — Divus Thomas, 1 part., quæst. 14, art. 13, postquam improbavit alios modos cognoscendi futura contingentia, concludit posse cognosci quatenus sunt æternitati præsentia, quia æternitas infinita est, et tota simul, ideoque omnia complectitur. Atque eodem modo explicuit D. Thomas hanc cognitionem ubicumque de illa disputat, 1 part., quæst. 57, art. 3, ubi negat Angelos posse cognoscere hæc futura, quia eorum cognitio non mensuratur æternitate. Idem 1 cont. Gent., cap. 66 et 67, ubi comparat æternitatem puncto centri in quo lineæ non distant, quamvis alias inter se distent. Sumpsit autem D. Thomas hanc dicendi rationem ex antiquis Patribus, præsertim ex Augustino, qui sæ-

pissime dicit respectu Dei nihil esse futurum neque præteritum; quia in illa æternitate *nulla est transmutatio nec vicissitudinis obumbratio*, Jacob. 1. Sed omnia respectu illius sunt quasi permanentia in uno nunc. Et ideo in Scriptura declaratur æternitas per modum unius diei præsentis, Psalm. 2: *Ego hodie genui te*. De qua re legi potest Augustinus, lib. 11 Confess., a cap. 18, et lib. 10 de Civit., cap. 12, et lib. 11, cap. 21, et lib. 4 de Trinit., cap. 13, et lib. 11, cap. 7, et lib. de Prædest. Sanctor., cap. 5, et lib. 2 ad Simplicianum, quæst. 2, ubi id confirmat. Quia non aliter Deus intuetur futura, cum in suo tempore sunt, quam antequam sint, quia in divina cognitione non potest esse unus atque alius modus cognitionis, sed semper idem. Et ideo dicitur ad Rom. 4: *Vocat ea que non sunt, tanquam ea que sunt*; et Ecclesiast. 39: *Opera universæ carnis coram illo*. Sed quando sunt, videt illa realiter præsentia; ergo sic semper videt. Quare idem repetit Augustinus, serm. 11 de Verbis Apostoli, circa id Ephes. 4: *Elegit nos in ipso arte mundi constitutionem*. Ubi Hieronymus idem sentit. Et idem Augustinus, exponens illud Psalm. 49: *Pulchritudo agri mecum est*. Simili modo loquitur sæpe Gregorius, 2 Moral., cap. 20, et lib. 4, cap. 32 et 38, et lib. 9, cap. 25, et lib. 20, cap. 24, ubi, inter alia, dicit præscientiam non proprie dici de Deo, quia nihil ei est futurum, sed omnia præsentia. Quod dixerat prius Augustinus citato loco ad Simplicianum; et Boetius, lib. 5 de Consolat., prosa ultim. Idem sentit Ambrosius, lib. 1 de Fide, cap. 7, et 1 ad Corinth. 15; Anselmus, lib. de Concord. Prædestin. et liberi arbitrii, cap. 1 et 2, et de Casu diaboli, cap. ultim., et lib. 1 *Cur Deus homo*, cap. 18; Beda, lib. 1 Variarum quæstionum, quæst. 17, tom. 8; et Boetius, citato loco; Hugo de Sanct. Victor., in Summ. sentent., tractat. 1, cap. 12.

Prima opinio refertur et suadetur.

2. Propter hæc, est prima sententia affirmans hunc præsentiam modum, quem late exposuit Cajetanus, 1 part., quæst. 14, art. 13. Prius vero docuerat Capreolus, 1, distinct. 36, 37 et 38, ubi etiam Richardus, art. 1, quæst. 3, et dist. 39, art. 4, quæst. 1; Ferrariensis, 1 contr. Gent., cap. 66 et 67. Inclinat Marsilius, 1, quæst. 40, art. 2; Abulensis, Josue 11, quæst. 68 et 76. Tenet Catherinus, Opusc. de Præscientia et Provident., et communiter

Thomistæ, quorum sententia in duobus præcipue consistit. Primum est, res omnes quæ in tempore fiunt semper esse præsentia æternitati Dei secundum realem existentiam, prius ratione quam cognoscantur; ita ut si intelligatur essentia Dei æterna, etiamsi per impossibile non esset cognoscens, intelligenda sit perpetuo realiter coexistens rebus omnibus, et omnes illi. Quod si inquiras quomodo res, quæ non est, in sua duratione et tempore potest semper coexistere æternitati, respondeatur, quia æternitas, in se indivisibilis existens, omnia tempora complectitur. Quo fit ut quidquid in tempore existit, sit etiam in æternitate, et consequenter ut, licet in se non semper existat, tamen in æternitate semper sit; et hoc est æternitati coexistere. Atque hoc solum est fundamentum hujus partis, præter auctoritatem Sanctorum; quia in Dei æternitate nulla est successio; ergo simul complectitur omnium temporum successionem, cum sit infinita; ergo, e contrario, omnia quæ sunt in aliqua differentia temporis, simul sunt æternitati correspondentia, etiamsi inter se non coexistant. Quia non adæquate coexistunt æternitati, nec pro quolibet instanti temporis, ut Cajetanus notat, sed tantum inadæquate pro suo tempore et pro instanti æternitatis. Secundum dictum hujus sententiæ, est hanc præsentiam esse sufficientem rationem ex parte objecti, atque adeo simpliciter sufficientem ut Deus hæc cognoscat. Probatur quia objectum præsens jam est determinatum, et consequenter aptum ad determinandam cognitionem; sed ex parte Dei est etiam infinita vis cognoscendi, et æterna visio, quæ omnia etiam temporis complectitur: ergo.

3. *Præsentiam hanc esse medium necessarium ad præscientiam, quibus probetur.* — Imo hinc præterea addere possumus (licet non omnes auctores hujus sententiæ id admittant) hanc præsentiam esse simpliciter necessariam ad hanc cognitionem, id enim sentit D. Thomas supra. Idem sentiunt Augustinus et Boetius, qui non solum ponunt in Deo scientiam præsentium rerum, sed negant propriam præsentiam futurorum. Imo Augustinus infert tanquam inconveniens, quod Deus habeat earumdem rerum duplicem scientiam, scilicet, præscientiam futurorum ut sic, et scientiam præsentium. Ratione etiam ostenditur, quia futura, quamdiu ut futura considerantur, sunt indeterminata; ut præsentia vero sunt determinata ad unum; ergo non